

Михайлова Людмила ЗіновіївнаХарківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця**МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (МКК)**

Розкрито поняття «мораль» або «моральність», проаналізовано оціночно-імперативний характер моральної регуляції. Розглянуто такі важливі складові моралі як самосвідомість, яка зобов'язує до безперестанного морального зусилля заради інших людей, вільний вибір як акт особистого рішення, вираження індивідуальності суб'єкта.

Ключові слова: мораль, моральна регуляція, самосвідомість, вільний вибір, етичні категорії.

Усі процеси, що відбуваються у суспільстві, повною мірою відображаються на діяльності вищих навчальних закладів. Виникнення міжетнічної та міжнаціональної напруги і конфліктів впливає на настрої та почуття молодих людей, які формуватимуть еліту нашого майбутнього суспільства, тому виховання культури міжетнічних відносин, прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів та націй є пріоритетною задачею для нас, як для викладачів кафедри іноземних мов та перекладу. Сутність поняття *культура міжетнічних/міжнаціональних відносин* має базуватися на гуманістичній моралі як унікальному способі духовно-практичного освоєння світу людиною. Та щоб братися за виховання моралі, необхідно чітко усвідомити собі, що саме є мораль, якою є мораль, які її основні особливості, постулати та принципи.

Мораль, або моральність (що у статті буде те саме), – це сукупність норм, цінностей, ідеалів, установок, які регулюють людську поведінку і є найважливішими складовими культури, яка завжди відрізняла людину від інших живих істот. Особливістю моралі є те, що для своєї успішної дії вона повинна бути *глибоко засвоєна людиною*, повинна «увійти в її душу», стати частиною її внутрішнього світу. Людина моральна тільки тоді, коли моральна поведінка стає органічною для неї, і їй не потрібний доглядач, який перевіряє й підганяє. Оскільки моральний аспект є в будь-яких людських діях і відносинах (крім чисто технічних), остільки в будь-якій сфері життя ми зустрічаємося з мораллю як «внутрішнім голосом» людини, який допомагає їй морально поводитися у будь-яких ситуаціях.

Мета статті – проаналізувати оціночно-імперативний характер моральної регуляції, розглянути такі її складові як самосвідомість, що зобов'язує до безперестанного морального зусилля заради інших людей, та вільний вибір як акт особистого рішення, вираження індивідуальності суб'єкта.

Моральна регуляція носить *оціночно-імперативний характер*. Це значить, що мораль завжди оцінює й наказує. Вона наказує діяти по-доброму, заохочує до добра, спонукає до виваженої поведінки, світлих, доброзичливих думок, а засуджує злодіяння і темні пристрасті, забороняє зло.

У центрі моралі стоїть *співвідношення необхідного і реального*. Мораль завжди показує нам суттєво необхідний порядок речей, ідеальний стан справ, те, до чого ми зобов'язані прагнути. Тварини не знають ідеалів, вони додержуються заданого стереотипу, а людина – істота відкрита, і вона завжди спрямована до визнаних у культурі зразків і ідеалів, постійно співвідносить себе з ними, нерідко усвідомлюючи свою фактичну недосконалість. «Я не такий, як потрібно, але я стану таким!» – сказати так може тільки представник роду Homo sapiens.

Мораль стає можливою тому, що людина, яка живе в культурному середовищі і спілкується із собі подібними, має *самосвідомість*. Вона відокремлює себе від світу, має почуття «я», переживає себе як цілісність, відмінну від усього іншого. Тільки такий суверенний суб'єкт здатний певним чином ставитися до своїх вчинків, почуттів і думок, оцінювати їх, брати на себе відповідальність за зроблене. Самосвідомість є одним із важливих складових моралі, вона зобов'язує до безперестанного морального зусилля заради інших людей, заради вдосконалювання власної душі й заради торжества вищих начал у світі.

Моральність людини тісно пов'язана з її здатністю до *вільного вибору*. Він виражається насамперед в умінні людей дистанціюватися від егоїстичних матеріальних і фізіологічних потреб, щоб підкорити свої думки та вчинки моральним правилам і принципам. Людям властиво не просто «переживати» якийсь досвід, але й морально ставитися до свого переживання, наприклад, пригнічувати свій страх і заохочувати хоробрість. Вільний вибір – це вибір, звільнений від невідворотного впливу зовнішніх і внутрішніх обставин, це акт особистого рішення, вираження індивідуальності суб'єкта. Крім того, свобода вибору є важливим моментом уже властиво моральної поведінки. Звичайно, у воістину моральної особистості існують усталені моральні звички й може спрацьовувати моральна інтуїція – те, що діє як би автоматично. Але позараціональні форми моральності не завжди придатні. У складних ситуаціях, коли зустрічаються

рівнозначні цінності (обов'язок і любов, дружба й правдивість і т.п.), ми змушені думати, розмірковувати, зважувати всі «за» і «проти». Саме тут і реалізується наша здатність вільно вибирати, виявляти свою моральну волю. Людина як моральна істота живе, звичайно, у реальному світі, повному протиріч і недосконалості. Вона підкоряється тому типу моральності і тим відносинам, які прийняті в її народі, громаді або державі. А моральні принципи в історії людства нерідко були і є украй жорстокі: не тільки гуни й варвари, але й сучасні «освічені народи» часто агресивні й керуються суворою нетерпимістю до всього, що не в честі в них самих. Однак усередині практично будь-якої конкретно-історичної моральної системи існують зерна, іскорки високої моралі.

Висока мораль – це сукупність загальнолюдських устремлінь на безкорисливе, справедливе і доброзичливе ставлення до будь-якої людської істоти. Висока мораль – серце всякої справжньої моральності, це краще, що виробило людство у своїй моральній історії. Тому у реальному житті ми завжди зустрічаємося із взаємодією як мінімум трьох компонентів, що визначають поведінку людини: це, по-перше, дія простих біологічних і матеріальних потреб, що штовхають індивіда на грубо егоїстичний шлях; по-друге, це сукупність конкретно-історичних традицій і моральних норм, що таким або іншим чином орієнтують індивіда на пріоритет групових інтересів, і, по-третє, це веління високої моралі, що говорить від імені людства як цілого й нерідко – від імені Бога. Динаміка цих трьох складових і визначає моральну поведінку і внутрішній світ конкретних людей. Від того, що саме переважає, залежить практична моральність кожного з нас.

Говорячи про людину як моральну істоту, не треба забувати, що моральні принципи не висять у повітрі, вони тісно переплетені з людською психологією й реалізуються в поведінці через психологічні механізми. Люди не просто виконують моральні закони або не виконують їх, вони сподіваються й вірять, прагнуть і сумніваються, радіють і гніваються, знаходять або не знаходять у собі сили для наближення до морального ідеалу. Саме тому тут йдеться не просто про категорії етики, які викристалізувались у теорії, але про те, як найважливіші моральні сюжети беруть участь у житті людей. А приймаючи до уваги той факт, що теперішній світ – це простір без кордонів, це крос-культурний діалог треба вивчити, як правило, що висока мораль – це сукупність загальнолюдських установок на безкорисливе, справедливе і доброзичливе ставлення до будь-якої людини.

Розглядаючи міжкультурне спілкування як проблему моральну необхідно розкрити з гуманістичних позицій відповідні етичні

категорії, оволодіння якими сприятиме вихованню культури міжнаціональних відносин, а саме: 1) етнічна гідність; 2) етнічна гордість; 3) відповідальність; 4) совість; 5) воля; 6) товарицькість; 7) дружба; 8) тактовність; 9) емпатія; 10) толерантність.

Викладачі, спираючись на вищезначені особливості моралі, використовуючи психологічні механізми, повинні формувати у молодих людей високі моральні якості, які проявляються не лише у милуванні природою, захопленні прекрасним, а найбільше у спілкуванні людей. У повсякденних взаємодіях один з одним, у дружньому, співіснуванні не тільки у родині, а і в будь-якому колективі; не тільки з людьми, одного культурного поля, а й з людьми інших поглядів, традицій, віросповідань.

Література

1. Золотухина-Аболина Е. В. Курс лекцій по етике / Е. В. Золотухина-Аболина. – Ростов н/Д. : «Феникс», 1999. – 384 с.
2. Кондратов В. А. Этика. Эстетика / В. А. Кондратов, Чичина Е. А. – Ростов н/Д. : «Феникс», 1999. – 512 с.

Людмила Михайлова. Моральное воспитание студентов в процессе межкультурной коммуникации (МКК).

Раскрыто понятие «мораль» или «моральность», проанализирован оценочно-императивный характер моральной регуляции. Рассмотрены такие важные составляющие морали как самосознание, которая принуждает к постоянному моральному усилию ради других людей; свободный выбор, как акт личного решения, определения индивидуальности субъекта.

Ключевые слова: мораль, моральная регуляция, самосознание, свободный выбор, этические категории.

Ljudmyla Mykhailova. Moral Education of Students in the Process of Cross-Cultural Communication (CCC).

The notion of moral or morality is revealed in the article, evaluation and imperative character is analyzed. Such important notions of moral as consciousness that compels people to make moral efforts for other peoples' sake; free choice as the action of personal decision and determination of person's individuality are considered in the article.

Keywords: moral, moral regulation, consciousness, frees choice, ethical categories.

Стаття надійшла до редакційної колегії 26.10.2016